

Liszt és Szeged

Születése 160. évfordulójára

Sohasem járt Szegeden, még sincs város, amelyért annyit tett volna Liszt Ferenc, mint Szegedért.

Egyszer, 1876-ban, már majdnem úgy volt, hogy lejön Szegedre. Előbb, hogy részt vesz az augusztusban rendezett országos kiállítás kapcsán tartott, ugyancsak országos „dalárünnepélyen”, majd, hogy a Dugonics-szobor javára — akár a hegédi virtuóza, Reményi Ede —, ő is hangversenyt ad. Fennmaradt magyar nyelvű levele, melyet Wagner Károly városi tanácsnoknak ez ügyben írt:

Tekintetes Tanácsnok Úr!
Fogadja meleg köszönetemet becses soraiért. Öszinte óhajom a szegedi dalárünnepélyen jelen lehetni, s ebbeli szándékom kivételében csakis azon körülmény akadályozhatna — amint a csekélyesemet megismerő szegedi küldöttség előtt is nyilvánítani szerencsém volt —: ha a bayreuthi ünnepi előadások a dalárünnepély idejéig összecsesnének.

Midőn arra kérem Tekintetes Tanácsnok urat, hogy az intéző bizottságnak is hálas köszönetemet tolmácsolni sziveskedjék, nagybecsű megemlékezéséért öszinte tisztelettel maradtam

Bayreuthban 1876. évi Augusztus 8-án:

Liszt Ferenc

Sajnos, a levélzáró formula szó szerint értendő: Liszt Bayreuthban maradt, s nem jött Szegedre. Később sem sikerült itteni hangversenyt nyelbe ütni, pedig barátja, a szegedi városi zenekar jeles tagja, az európai hírvorgató, Lohr János (1827—1892) sokat fáradozott érte. Minden biznnyal mégis az ő befolyásának köszönhető, hogy a Víz után Liszt annyit tett Szegedért. 1879-ben három hangversenyt is rendezett az árvíz károsultjai javára: a március 14-i kolozsvári szereplés jövedelme 700, a 18-i budapesti 8000, az április 7-i, bécsi pedig 4000 forint volt. A kiváló francia zeneszerzőnek, Massenét-nak szintén Szeged javára — Frank Ignác plevnai török indulója nyomán — komponált Marche heroique című mű-

vét Liszt átírta, és még a Víz évében Revive Szegedin (Élj újra Szeged!) címmel kiadta. (Kéziratát a szegedi Somogyi-könyvtár őrzi.)

1936-ban, a nagy zeneköltő születésének 125., halálának 50. évfordulója alkalmából tartott Liszt-év keretében Szeged számos hangversenyyel ápolta a művész emléket. Életművének kitűnő ismerője Csekey István egyetemi tanár, aki részletesen földolgozta Liszt imént főtárgyú szegedi kapcsolatait, indítványozta, hogy a város hátlából nevezzen el utcát vagy teret Liszt Ferencről. Először a Gizella teret, majd a Szent György teret, végül a Rudolf teret javasolta e célra. Eltelt az egész Liszt-év, de mindegyik javaslat ellen akadtak érvek: a Gizella teret némelyek Hősök terének szánták, mások a Szent György teret ősisége miatt nem hagyták, a Rudolf tér megváltoztatása ellen — jellemző, hogy még milyen erejük volt a Város életében! — a legitimisták tiltakoztak. Ezután Csekey a Maros utca és a Kiskörút sarkán keletkezett névtelen teret vagy az újszegedi Fő fasort szeretne volna Liszt-ről elnevezni. Miután egyik sem vált valóra, kárpótlásul kapta a városi zeneiskola ekkor Liszt Ferenc nevét.

Halmi János

Szovjet kriminológusok látogatása Szegeden

Szovjet jogtudósok és kriminológusok látogattak Szegedre, a József Attila Tudományegyetem jogi karára, illetve a Csongrád megyei főügyészségre. Szerdán a jogtudományegyetemen dr. Fonyó István, a büntetőjogi tanszék vezetője fogadta N. I. Szapoznyikovot, a Szovjet Össz-szövetségi Kriminológiai Intézet igazgatóhelyettesét, N. P. Koszoplecsevet, a Szovjet Össz-szövetségi Kriminológiai Intézet osztályvezetőjét, V. Sz. Afanaszjevét, az Össz-szövetségi Legfőbb Ügyészség nyo-

Attrakció és művészet

Nemzetközi Kisplasztikai Biennálé Budapesten

A Budapesti Művészeti Hetek legjelentősebb képzőművészeti kiállítása az I. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálé. A kiállítás a Műcsarnok termében november 28-ig tekinthető meg.

Huszonnyolc ország művészeitől 568 tárgy szerepel a tárlaton. A kiállító országok közül Ausztrália, Kanada, Egyesült Államok, Venezuela, Japán, Bolívia, Mexikó művészei kívül Európa számos országának képviselői juttatták el műveiket a kiállításra. Világhírű szobrászmesterek mellett az újat kereső harmincevesek reprezentálják hazájuk művészeti törekvéseit.

A kiállítás rendezői, országoként öt művész öt alkotását fogadták. Hazánkat, mint rendező országot 11 művész, Borsos Miklós, Kiss Nagy András, Lesenyi Márta, Marosán László, Pátzay Pál, Schaár Erzsébet, Segesdi György, Somogyi József — a tragikus hirtelenséggel napjainkban elhalt — Tarr István, Varga Imre és Vigh Tamás képviselte.

A tárlat első, fogadó terme Ferenczy Béninek, a magyar kisplasztika nagy mesterének állít emléket. A művész 71 kiállított alkotása mottóként figyelmeztet a kisplasztika klasszikus stílusára, a szobrászalkítás

hagyományos eszközeivel és anyagaival korszerűen megfogalmazott plasztikai mondanivalóra. Jó rendezői ötlet, hogy a kiállításról kijövet is keresztül kell menni a termen, figyelmeztetés-ként, hogy a kétségkívül többségükben szellemes attrakció után is van még, hagyományos eszközökkel a fejlődés törvényei szerint az elődök munkásságán alapuló, a művészettörténet több ezer éves egységének nem ellentmondó korszerű plasztikai kifejezés.

A magyar ABC szerint elsőként az Amerikai Egyesült Államok kiállítását anyagát láthatjuk. Jellemző a műanyagok alkalmazása, minden kiállított tárgyuk színes műgyantából készült, az egyszerű térforma és a mikroszkopikus metszetszerűség között ijesztő, kertiörpesterű szörnyszülöttekkel is találkozunk. Az osztrákok makettjei is inkább színházi díszlemezési instrukcióknak hatnak, mint plasztikai tettek. A cipődobozban elhelyezett apró borítékok Erzsébet című bi-

zarr pop-ötlet, mint a „kegyér kolbásszal” — gumiból — és a két kiállított pirított kenyér. Bulgária és Csehszlovákia kiállítói között, a magyar ötvenes évek szobrászi tévedésével most jelentkeznek, patetikus figurák Az ostravai városi kultúrház alakvázlata című munkák. Számomra a legtöbbet a görög és olasz művészek antik szellemű idéző hagyományos anyagokból — bronz, márvány — készült művei adták. Signori Carlo Sergio carrarai szobrászművészei plasztikai élmények, mint a venezuelai Zimman bronzai, Max Bill kompozíciói.

A kiállítás magyar anyaga mind változatosságában, mind attraktív szellemességében, széles skálájú megnyilatkozásában a nemzetközi seregszemle egyenrangú társa.

A kiállítást rendezte, a gyászterű katalógust — közel kétszáz oldal és kép, ára 30 forint — összeállította Baranyi Judit.

Tóth Sándor

Hangyaboly ÚJ FILMEK

Nyilvánvaló, hogy Fábri nem lehetett hű Kaffkához. Aki olvasta a Hangyabolyt, tudja, bármennyire is „botrányos” írás volt annakidején, megjelenésekor, 1916-ban, ma már — több mint öt évtized történelmének és irodalmának gazdag tapasztalataival a hátunk mögött — színeit kissé fakultnak érezzük. Erotikája ma akkor sem lenne újdonság, ha kilépné az érzelmek szférájából a testek cselekvésének területére. Nem szenzáció ma már a regény tulajdonképpen mondanivalója, a zárda idősebb, „maradibb” és fiatalabb, a modern világ összefüggéseire jobban ügyelő apácáinak összeütközése sem.

Fábri Zoltánnak, a rendezőnek a Hangyaboly anyagához valamit hozzá kellett

adnia, hogy a mai néző és művészek anyaga között kapcsolatot hozzon létre, hogy a filmet „fogaszthatóvá” tegye. Fábriak ez sikerült is. Még hozzá úgy, hogy a hozzáadás tulajdonképpen csak meghosszabbítás. Olyasmi, ami lényeg szerint Kaffka művében is megtalálható.

A Hangyabolyban erotika, sexualitás is van, s először úgy tűnik, a film ebben az irányban akar tovább haladni. Rögtön a film elején olyan jeleneteket látunk, amelyek a regényben sehol sincsenek. Két csinos zárda-nővendék meztelenre vetkőznek, s egyikükről, a szép Erzsébiről kiderül, hogy öreg udvarlójával már lefeküdt. Szerencsére Fábri nem ezzel akarja modernizálni a Hangyabolyt. Ezzel csak a

Indításra kész az észak-déli metróvonal Kun Béla téri gépháza, amely a Kálvin tér irányában haladó bal alagút keszonos munkatérének kialakításánál „segédkezik” — mondták csütörtökön reggel a Kun Béla téri építésvezetésben. Jelenleg az előkészítő munkák folynak. Beépítik azt a zsilipet, amelynek segítségével kiszorítják a munkatérből a vizet. A keszonos munkatér kialakításával a fűrópajzs ismét egyméteres földfejtéseket végezhet, s naponta átlagosan két métert mehet előre. A géporias ugyanis a rendkívül rossz talajviszonyok miatt, már több napja mindössze 30 centiméteres „fogásokkal” haladt.

Az alagút építésének fontos kelleke az a felvonó is, amely most fog vizsgálni teherbírából. Az új kétszintes bányalift közreműködésére azért van szükség, mert a keszonos munkatér kialakításához, valamint a jobb oldali alagút fűrásához november elején látnak hozzá.

Emléüket őrzik az utcák

39.

RERRICH BÉLA TÉR

Az 1939. évi térképen szerepel először így, később olykor a rövidebb, Rerrich tér alakban is. Berzenczey Domokos városi főmérnök indítványára 1932-ben kapta nevét.

Rerrich Béla (1881—1932) kertművész és építész főműve a Dóm tér kialakítása (1928—1930).

RÉVAI UTCA

Kaltschmidt 1747. évi térképén nyomvonala már látszik. 1814-től a Vízgyűjtő Piarista utca, Piaristák utcája, Kegyesrendiek utcája a neve. Nagy múltú palánki utca maradványa ez a mai kis utcácska: talán ez volt az 1522. évi tizedjegyzékben említett Szent Dömötör utca. A piaristák rendháza és iskolája állott benne 1926-ig.

A Víz után Révai Miklós (1750—1807) nyelvész, író, egyetemi tanár, a kiváló tudós lett a névadója. A szegedi kegyesiskolában tanult (1763—1769), 1802-től a pesti egyetem tanára volt. Szabadelvév vallási fölfogása és lelkes hazafisága miatt üldöztetésben volt része. Mint költő az időmértékes verselés egyik úttörője. A régi magyar irodalom első oktatója és kiadója, az első rendszeres magyar stilsztika szerzője. Nemzetközi viszonylatban is először alkalmazta a történeti módszert a nyelvi jelenségek magyarázatára.

ROOSEVELT TÉR

Helyét Kaltschmidt 1747. évi térképén már jól látni, első nevét 1826-ból ismerjük: Halpiartz, 1842-ben már Halpiacz, 1879-ben Hal tér.

Múltja, mint Cs. Sebestyén Károly kimutatja, jóval régebbi. Valószínűleg azonos az 1499-ben, II. Ulászló király oklevelében már említett Lathran, Latorján utcával. „Középkori váraknak — írja Cs. Sebestyén —, tehát nyilván a szegedinek is, mindig volt a lovas katonaság számára külön kerítéssel ellátott része a várfalakon kívül, melyet magyarul huszárvarnak, a 17—18. században latorkertnek neveztek. A latorkert különben a latorok ellen épült kerítést is jelentette, a latorságot pedig másként latorjanságnak, latorjanságnak mondják nyelvemlékeink. Ez az utcanév tehát nyilvánvalóan ennek a latorkertnek az emlékét őrizte meg, amely szerintem pontosan a mai Rudolf tér északi részén feküdt.”

Ez lett tehát a múlt század elején a Hal piac. A Víz után Rudolf (1858—1889) trónörököséről, Ferenc József és Erzsébet királyné egyetlen fiáról, a magyarbarátságáról és liberalizmusáról ismert Habsburg főhercegről nevezték el — még életében. (Említettem a Ferenc József és Erzsébet rakpartot, a Gizella, Valéria, József főherceg teret: ezek mind az uralkodó család tagjairól a Víz után elnevezett helyek.)

Mikszáth Kálmán, amikor a Víz után meglátogatta a Városet, ezt írta: „Megfordulok a hídfőnél élénken, ha ott van-e még a szöglet háza a Halpiacz szó. No, csak legalább ez lenne ott, hogy összekössön múltam emlékével. De ez a vékony cérnaszál is leszakadt, az utcának is más, modernebb neve van azóta.”

Juhász Gyula 1918-ban ennek a megváltoztatását is javasolta: Múzeum tér legyen, úgymond, hogy így egyúttal tájékoztatóul is szolgáljon.

1934-ben, az akkor elhunyt polgármesterről, Somogyi Szilveszter térnek akarták elkeresztelni, de a legitimisták tiltakoztak a terv ellen, így maradt minden a régi benn.

1936-ban Csekey István professzor indítványozta, hogy Liszt Ferencről nevezzenek Szegeden utcát vagy teret. A városi mérnöki hivatal ekkor előterjesztette, hogy a tér déli részét Liszt Ferenc térnek, északi részét Móra Ferenc térnek nevezzék. Megint a Habsburg-pártiak ellenagítói akadályozta meg e terveket. De még ugyanez év novemberében egy városatya, Egöd Lajos, a fővárosi Oktogon mintájára, a Gizella teret Mussoliniról akarta elnevezetni. Ez nem sikerült neki. 1938 őszén Ernye István állt elő ismét hasonló javaslattal, kibővíve a Hitlernek adandó névre vonatkozó óhajával. 1938. november 14-én az utcanévadó bizottság nem tudott kitérni a nyomás elől: a Rudolf tér parkosított felét (amit korábban Mórának szántak!) Mussolini tér, a másik fele Hitler tér

lett — elméletben. Mert utóbb elfeledkeztek a végrehajtásról, s a javaslat csak akkor jutott ismét a városatyák eszébe, amikor 1942-ben meg Mészáros Zoltán az ifjú Horthy István kormányzóhelyettesről akarta elnevezni ugyanazt a teret! Így aztán szerencsére egyikből sem lett semmi. De jellemző, milyen közpédának tekintették az utcaelnevezést a kor helyi zupolitikusai.

A folszabadulás után a Nemzeti Bizottság javaslatára kapta Franklin Delano Roosevelt (1882—1945) amerikai elnöknek, a fasisztaellenes koalíció egyik vezetőjének nevét.

A térnek a hídfőtől északra eső részét a 19. század végétől az 1950-es évekig makai piacnak hívták. Tavasztól őszig kedden és pénteken délután volt itt piac. Ugyanis a szerdai és szombati héti piacra a Maroson bárkákon, de reglyéken messzebről és korábban érkezők, később a tanyaiak is, már előző délután kirakták itt portékáikat. Mórisc Zsigmond gyakran fölkereste: 1923-ban a lányait hozta ide, megmutatni nekik a dinnyehegyeket, 1930-ban pedig ezt írta: „A Kultúrpalota előtt, a hídfőnél már óriási szekértábor. Mint az ősidőkben. A tanyai nép behozta gyümölcsét, termését. Eladók és vásárosok országgyűlése. Nagyon szépek a Szeged vidéki kis szükek.”

A kisvasút megépítése (1928) után a piac átterjedt a túlsó oldalra is. A makai piacot — parkosítása (1933) után, még Móra Ferenc életében, kezdték Móra-parknak, Móra-kertnek is hívni az ott álló Közművelődési Palotáról, amelynek ő volt gazdája; majd halála után az ott föllállított szobra még inkább ösztönözte ezt az elnevezést. Az új város térképek 1958 óta következetesen így is írják, holott hivatalosan ma is Roosevelt tér ez is!

Roosevelt elnök életművének történelmi megbecsülése nem föltétlenül indokolja, hogy éppen Szegeden ter legyen róla elnevezve. Helyes lenne, ha a hídfőtől északra eső rész hivatalosan is Móra-kert lenne (a régi Stefánia, a ma névtelen „sétány” pedig Vár-kert), a tér déli része pedig — Cs. Sebestyén Károly javaslata szerint — újból viselhetné ősi Latrán tér nevét. Ez lenne a negyedik olyan szegedi helynevünk, amely már az 1522. évi tizedjegyzékben is szerepel, tehát több mint 450 éves!

Péter László

(Folytatjuk)

Ö. L.